

Brīnišķīgi uzrakstītais darbs “Bākas uzraugi” ir vienlaikus mīlasstāsts un nedaudz biedējošs noslēpumainu un neizskaidrojamo notikumu caurausts romāns. Lasīt bija ļoti aizraujoši, un es vēlējos, kaut tas nekad nebeidzas. Lieliska grāmata!

S. Dž. Votsons, romāna “Pirms es aizeju gulēt” autors

Ļoti aizraujoša psiholoģiska izmeklēšana un spoku stāsts, kas apvienoti eleganti uzrakstītā romānā! Tā neredzamā un neizpētītā pasaules daļa, kas dažreiz tiek dēvēta par pārdabisko, kļūst biedējoši reālistiska Emmas Stouneksas sarakstītajā darbā “Bākas uzraugi”.

The Guardian

“Bākas uzraugi” lasītāju notver un neatlaiž līdz pat grāmatas beigām. Nepateiktie vārdi, noklusētās emocijas un nepiepildītās dzīves atbalsojas arī pēc desmitgadēm līdzīgi kā tenkas par spoku apsēsto bākas torni. Šī grāmata viennozīmīgi ir lasīšanas vērtā – gan tiem, kuriem patiek spriedzes piesātināts sižets uz jūras, gan tiem, kurus saista biedējošs stāsts par apsēstību un mītisko.

Criminal Element

Lieliskais, ievelkošais un saistošais romāns “Bākas uzraugi” ir himna vientulībai, jūrai un tiem stāstiem, kuriem izvēlamies ticēt, kad esam vieni. Es izbaudīju ikvienu mirkli, ko pavādīju kopā ar šo izcili uzrakstīto un neaizmirstamo romānu.

Rozija Volša, romāna “Vīrietis, kurš nepiezvanīja” autore

Emmas Stouneksas unikālajā romānā pretnostatīta dīvaini piesaistoša realitāte – ikdienas grūtības, kuras nākas pārvarēt bākas uzraugiem un viņu ģimenēm, – un vairāki neizskaidrojami, sarūgtinoši un gandrīz mistiski notikumi, kas lasītāju piesaista līdz pat grāmatas pēdējai lappusei.

Booklist

EMMA STONEX

**THE
LAMPLIGHTERS**

EMMA STOUNEKSA

**BĀKAS
UZRAUGI**

No angļu valodas tulkojusi
Maija Opse

821.111-31

St 490

Emma Stonex

THE LAMPLIGHTERS

Copyright © Emma Stonex Ltd 2021

Cover illustration © Max Ellis

Cover design by Katie Tooke, Picador Art Department

Emma Stouneksa

BĀKAS UZRAUGI

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA

Projektu vadītāja *Una Orinska*

Redaktore *Ilona Ancāne*

Korektores *Elīna Vēja, Ilona Burka*

Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*

Maketētāja *Dace Polkmane*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,

Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-655.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Maija Opse, 2021

© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2021

ISBN 978-9934-0-9787-4

IFTS un KMS

AUTORA PRIEKŠVĀRDS

1900. gada decembrī trīs bākas uzraugi pazuda no attālas bākas uz Eilīnmoras salas Ārējo Hebridu salu grupā. Viņus sauca Tomass Māršals, Džeimss Dukats un Donalds Makārters. Grāmata “Bākas uzraugi” tapusi šī notikuma iespaidā un ir veltīta pazudušo vīru piemiņai, taču tā nav uzskatāma par dokumentālu notikumu atspoguļojumu un nekādā ziņā neatāno šo cilvēku dzīvesstāstu un neatklāj viņu raksturu.

*Vēl mirkli stāvam mēs kā apstulbuši,
Ikvienu acīs tumšas priekšnojautas vīd,
Uz durvīm raugāties, pirms plati vaļā veram,
Un saulesgaisma drūmo tumsu kļiedē.*

Vilfrīds Vilsons Gibsons "Flannanu sala"

*Divi dažādi vīri; jau tik ilgi es dzīvoju
divas dažādas dzīves.*

Tonijs Pārkers "Bāka"

I

—

1972

1

SARDZES MAINA

Kad Džorijs atver aizkarus, aiz loga jau uzaususi drūma, pelēka diena; radio atskaņo kaut kur dzirdētu dziesmu. Viņš klausās ziņas par meiteni, kura pazudusi no autobusu pieturas kaut kur ziemeļu daļā, un dzer tumši brūnu tēju no lielas krūzes. Nabaga māte ir neprātīgi satraukusies – nu, tas ir pats par sevi saprotams. Īsi mati, īsi svārki, lielas acis, Džorijs iztēlojas pazudušo meiteni, kura trīc no aukstuma, un tukšo autobusu pieturu, kurā kāds, visticamāk, stāvēja un māja ar roku vai slīka*, un autobusu, kurš piestāja un tad aizbrauca – tā vadītājs neko pat nenojauta –, tikai ietve vēl aizvien mirdz tumšajā lietū.

Jūra ir pavisam mierīga, gluda kā stikls, kā parasti, kad sliktie laikapstākļi pierimuši. Džorijs atver logu, un svaigais gaiss šķiet gandrīz sataustāms, izgaršojams, spirts, un tā vien liekas, ka tas šķīnd starp kotedžām gluži kā ledus kubiciņi dzēriena glāzē. Nekas nespēj līdzināties jūras smaržai, nekas pat ne tuvu nelīdzinās tai – sāja, tīra un svaiga kā ledusskapī uzglabāta etiķa aromāts. Šodien jūra ir pavisam klusa. Džorijs pazīst skaļas un klusas jūras, bangojošas un spoguļgludas jūras, jūras, kurās tava laiva šķiet kā pēdējā cilvēces atblāzma, tik pilna apņēmības un

* Alūzija par angļu dzejnieces F. M. Smitas, kura publicējās ar pseidonīmu *Stevie Smith*, dzejoli “*Not Waving But Drowning*” (“Es nemāju, bet sliktu”).

dusmu, ka reizēm pats notici tam, kam parasti netici, piemēram, sāk ticēt, ka jūra ir pusceļš starp debesīm un elli – vai kas tas arī būtu, kas sniedzas virs mūsu galvām un uzglūn mums no zemes dzīlēm. Reiz kāds zvejnieks Džorijam bija teicis, ka jūrai esot divas sejas. Esot jāpieņem abas, viņš mācīja, gan labā, gan sliktā, un nedrīkstot novērsties ne no vienas, ne no otras.

Šodien pēc ilgiem laikiem jūra ir viņiem labvēlīga. Šodien viņi to izdarīs.

Džorijs atbild par to, vai sardzes maiņa izbrauks uz bāku vai ne. Pat ja pulksten deviņos vējš ir labvēlīgs, tas nenožīmē, ka tāds tas būs arī desmitos, un pēc novērojumiem pietātnē jāparedz laikapstākļi tālāk jūrā, piemēram, ja pietātnē vilņi ir četru pēdu augstumā, Džorijam jābūt gatavam, ka pie torņa tie sliesies četrdesmit pēdu augstumā. Lai kas arī notiktu krastā, bākas tuvumā visam būs desmitkārtīgs spēks.

Jaunais uzraugs ir aptuveni divdesmit gadus vecs, ar blondiem matiem un bieziem brīļļu stikliem. Aiz tiem viņa samiegtās acis izskatās pavisam šauras; puisis Džorijam atgādina krātiņā ieslodzītu zvērēnu, kas spiests dzīvot skaidu pakaišos. Viņš stāv uz mola, ģērbies velveta biksēs; spurainie bikšu gali nomelnējuši bangojošajā jūras ūdenī. Agrajā rīta stundā krastmala slīgst klusumā, vien kāds nevilšs suņa saimnieks izvedis savu lolojumu pastaigā vai piegādātāji izkrauj no mašīnām piena kastes. Tā dzedrā pauze starp Ziemassvētkiem un Jauno gadu.

Džorijs un viņa komanda ieceļ kuģīti puiša mantas – sarkanās *Trident* kartona kastes, pilnas ar apģērbu un pārtikas krājumiem diviem mēnešiem, svaigu gaļu, augļiem, īstu pienu, nevis piena pulveri, avīzi, tējas *Golden Virginia* kastīti –, visu nostiprina un apklāj ar brezentu. Bākas uzraugi priecāsies – viņi jau četras nedēļas pārtikuši tikai no konservēta sautējuma,

lasīdami un pārļasīdami pirmo lappusi *Mail*, kas datēta ar dienu, kad viņi ieradās bākā, bet iepriekšējā maiņa devās uz mājām.

Seklumā ūdenī stāpās ūdenszāles, čaukst un sniedzas gar laivas sāniem. Puisis iekāpj ar slapjām auduma kurpēm, kā akls taustīdamies un ķerdamies pie laivas malām. Vienā padusē viņš ir iespiedis ar aukliņu pārsietu personisko lietu sainīti – grāmatas, kasešu atskaņotāju, mūzikas ierakstus, visu, ko izmantos, lai isinātu dienas tornī. Izskatās, ka viņš ir students – *Trident* pēdējā laikā pieņem darbā daudzus studentus. Šķiet, viņš raktīs mūziku; tas būs tas, ar ko viņš nodarbosies. Domādams, ka dzīve rit tieši augšā, bākas tornī. Viņiem visiem ir vajadzīga kāda nodarbošanās, īpaši jau tajā laikā, ko pavada tornī, – nevar taču tikai skraidīt augšā un lejā pa kāpnēm. Džorijs reiz pazina kādu bākas uzraugu, izcilu amatnieku, kurš aizrāvās ar kuģu iebūvēšanu pudelēs; viņš varēja pavadīt visu dienu, darboties ar tiem, un gala iznākums bija izcils. Un tad bākas tika aprīkotas ar televizoriem un šis uzraugs visu izmeta, burtiskā nozīmē visus savus darbarikus izsvieda pa logu jūrā, un kopš tā brīža ikvienu brīvu brīdi pavadīja sēžam un raugāties televizorā.

“Vai tu ar to jau sen nodarbojies?” jaunietis vaicā. Džorijs apstipriņoši attrauc: jā, ilgāk, nekā tu dzīvo uz šīs pasaules. “Man jau likās, ka mēs nekur netiksim,” puisis saka. “Gaidu kopš otrdienas. Mani pielika pie rakšanas darbiem ciematā, un tas bija jauki, bet ne tik jauki, lai es gribētu tur uzkavēties ilgāk. Es katru dienu vēroju jūru un prātoju, vai mēs vispār varēsim doties ceļā. Es domāju to nolādēto vētru... Man jāsaka, nevaru iedomāties, kā būs, kad atradīšos tur un sāksies nākamā. Man teica: vari uzskatīt, ka neesi redzējis vētru, kamēr nav piedzīvota vētra jūrā, kad šķiet, ka tornis sabruks zem kājām un jūra to aizskalos projām.”

Jauniņie vienmēr grib runāties. Džorijs domā, ka pie tā vainīgi nervi, bailes un uztraukums par braucienu un to, ka

vēja virziens var mainīties; par izkāpšanu uz klints uzbūvētajā bākā, par vīriem tur, par to, vai viņi iederēsies kompānijā un kāds būs atbildīgais bākas uzraugs. Jaunava vēl nav šī puisēļa bāka, iespējams, nekad arī par tādu neklūs. Ārštata uzraugi nāk un iet, vienu reizi viņi tiek nosūtīti uz cietzemes bāku, citu reizi – uz klints jūrā; viņi tiek mētāti pa visu valsti kā biljarda bumbiņas. Džorijs ir redzējis daudzus tādus, dedzīgus, romantisma pārņemtus, taču šis darbs nepavisam nav tik romantisks, kā šķiet. Trīs vīri vieni bākā jūras vidū. Nekā interesanta, pilnīgi itin nekā, tikai trīs vīri un milzīgs ūdens plašums. Ir jābūt apveltītam ar īpašu raksturu, lai spētu pārciest to, ka tiek ieslēgts. Vientuļš. Izolēts no apkārtējās pasaules. Monotonā ritmā iestrēdzis. Jūdzēm tālu nekā cita, vienīgi jūra, jūra un atkal jūra. Prom no draugiem. Prom no sievietēm. Tikai abi pārējie uzraugi, dienu pēc dienas, bez iespējas izbēgt no viņiem; tas jebkuru var padarīt gluži traku.

Dienām, pat nedēļām ilga labvēlīgu laikapstākļu gaidīšana ir pavisam ierasta lieta. Reiz kāds bākas uzraugs, nesagaidījis maiņu, iestrēgā šeit uz četriem mēnešiem.

“Tu pamazām pieradīsi arī pie šādiem laikapstākļiem,” Džorijs cenšas uzmundrināt zēnu.

“Es ceru.”

“Un tu ne uz pusi nejutīsies tik nikns par vētras tuvošanos kā tas nabaga puisis, kurš tornī gaida savu kārtu, lai dotos krastā.”

Bariņš laivas pakalgalā, pārējā sardzes maiņas komanda, izmisīgi raugās jūrā, smēķējot un rūcošās balsīs sarunājoties, cigaretes viņu miklajos pirkstos palēnām izmirkst. Šie vīri labi iederētos ar bieziem, raupjiem eļļas krāsas triepieniem radītā gleznā, kas atspoguļo drūmu jūras ainavu. “Ko mēs vēl gaidām?” viens no viņiem uzsauc. “Vai gribi sagaidīt bēgumu, pirms pagūstam izbraukt jūrā?” Ar viņiem kopā ir arī inženieris, kurš dodas uz bākas torni salabot radio. Parasti sardzes maiņas dienās viņi jau piecas reizes būtu sazinājušies ar bākas uzraugiem, bet vētra ir pārrāvusi sakarus.

Džorijs apklāj pēdējo kasti, iedarbina motoru, un tad viņi jau ir ceļā; kuģītis šūpojas viļņos kā bērnu vannas rotaļlieta. Kaiju bars uz gliemežvākiem klātas klints ķīvējas savā starpā; zils traleris dīki pukšķina uz krasta pusi. Jo tālāk no krasta līnijas, jo ūdens kļūst spirdzinošāks, zaļas viļņu virsotnes sniedzas arvien augstāk un tūlīt izšķīst sikās šļakatās. Tālāk jūrā krāsas sabiezē, ūdens iekrāsojas haki tonī, un debesis kā draudīga pelēka plāksne sniedzas pāri braucēju galvām. Ūdens sitas un skalojas pret laivas priekšgalu; jūra to saveļ bangojošās putās, kuras jau nākamajā mirklī izšķīst sikās šļakatās. Džorijs zelē paša uztīto cigareti, kas kabatā saspiedusies pavisam plakana, taču joprojām ir pīpējama, un, acis nenolaizdams no horizonta, izbauda dūmu sīvo garšu mutē. Ausis sāp no aukstuma. Virs galvas balts putns riņķo plašajās, dzeltenīgi pelēkajās debesīs.

Caur vieglo dūmaku viņš jau spēj izšķirt Jaunavas klinti, vientuļu virsotni, cēlu un nesasniedzamu. Tā slejas piecpadmit jūras jūdžu attālumā no krasta. Džorijs zina, ka bāku uzraugiem tas patīk – būt tālu prom no cietzemes, kur zemi nevar saskatīt un līdz ar to nekas lieki neatgādina par mājām.

Puika sēž ar muguru pret bāku – divains sākums, Džorijs nodomā, uzgriezt muguru vietai, uz kuru dodies. Jaunais cilvēks bažīgi pēta kādu skrambu uz sava ikšķa. Viņa seja izskatās vēl pavisam maiga un nenobriedusi, šķiet, ka viņš vēl neko nenojauš. Bet ikvienam jūrniekam agrāk vai vēlāk ir jāatrod pamats zem kājām.

“Vai esi jau kādreiz bijis tornī, dēls?”

“Biju Trevozā. Tad Saintkaterīnas bākā.”

“Bet tornī vēl nekad.”

“Nē, tornī vēl nekad.”

“Tur ir vajadzīgas stipras iekšas,” Džorijs saka. “Jāsadzīvo ar pārējiem, lai kādi viņi būtu.”

“Ar to gan viss būs kārtībā.”

“Saprotama lieta. Vecākais uzraugs šeit ir lāga vīrs. Tas ir ļoti svarīgi.”

“Kā ar citiem?”

“Runā, ka vajagot uzmanīties no ārstatnieka. Bet viņš ir apmēram tavā vecumā, nav šaubu, ka atradīsiet kopīgu valodu.”

“Kas ir ar viņu?”

Džorijs pasmaida, redzot jaunā puisiņas sejas izteiksmi. “Neskaties tā! Dienestā klīst daudzi nostāsti, bet ne jau visi ir patiesi.”

Jūra zem kuģīša bango un mutuļo, melni viļņi veļas un triecas pret kuģa sāniem; vēja brāzmas ar dubultu spēku šaudās, sašķeļot viļņus sīkās lāsītēs un izkaisot tās pāri ūdens klajam. Vesela ūdens šalts triecas pret kuģīša priekšgalu, un viļņi šķiet arvien smagāki, noslēpumaināki un dziļāki. Kad Džorijs vēl bija mazs zēns un laivā devās no Limingtonas uz Jarmutu, viņš mēdza skatīties pāri klāja margām un apbrīnot, cik jūra rāmi, nemanāmi kļūst arvien dziļāka, un tad jau dibens vairs nav saskatāms, un, ja gadītos iekrist ūdenī, lai sasniegtu pamatu zem kājām, nāktos laisties simtiem pēdu dziļumā. Tur būtu vējzivis un haizivis, savādas, uzpūtušās, mirdzošas aprises ar mīkstiem, visaptverošiem taustekļiem un blāvām, kā aizmiglotām marmora acīm.

Bāka tuvojas, līnija pārvēršas par stabiņu, kas pamazām kļūst arvien resnāks.

“Lūk, kur tā ir! Jaunavas klints.”

Nu jau viņi var saskatīt ūdens atstātās zīmes uz bākas pamatnes, negantu laikapstākļu cirstās rētas, kas liecina par gadu desmitiem ilgušu jūras varu pār cilvēku. Lai arī Džorijs to darījis jau neskaitāmas reizes, katru reizi, tuvojoties šai visu bāku karalienei, viņu pārņem vienas un tās pašas sajūtas – viņš kļūst par norātu, mazliet nobijušos puisi, sīku un mazsvarīgu. Piecdesmit metrus augstais piemineklis varonīgajiem Viktorijas laika inženieriem – Jaunava – visā savā varenībā draudoši slejas preti horizontam, stoiskā mierā sargājot jūrnieku drošību.

“Viņa bija viena no pirmajām,” Džorijs paskaidro. “Tūkstoš astoņi simti deviņdesmit trešais gads. Divas reizes sagrauta, pirms tajā beidzot izdevās iedegt gaismu. Runā, ka īpaši

draudīgā laikā, kad vējš iespiežas klints spraugās, tā raud kā sievietē.”

Cauri sabiezējušai krēslai pamazām var izšķirt atsevišķas detaļas – bākas logus, piestātnes betona riņķi un šauro dzelzs pakāpienu rindu, kas ved līdz pat ieejas durvīm bākā un ko mēdz saukt par suņu trepīti.

“Vai viņi mūs redz?”

“Nu jau redz.”

To teikdams, Džorijs ar acīm meklē gaidošo stāvu uz piestātnes pakāpieniem, galveno bākas uzraugu jūras zilā formastērpā un baltā cepurē ar nagu vai asistentu, kurš māj, aicinot pietauvoties. Viņi droši vien jau kopš saullēkta nerimdami vērojuši ūdeņus bākas tuvumā.

Džorijs uzmanīgi pārļaiž skatienu gultnes padziļinājumam ap bākas pamatni, lemdams, kā labāk piebraukt, prātodams, vai tuvoties bākai ar priekšgalu vai pakaļgalu, izmest enkuru vai atstāt laivu šūpojamos viļņos. Ledusaukstsais ūdens skalojas apkārt iegrimušajam klinšu krāvumam; kad līmenis ceļas, klints pazūd zem ūdens, kad tas krītas, klints kā melns, mirdzošs dzeklis atkal izslīenas virs ūdens klaja. No visām bākām, kuras slejas uz klinšu virsotnēm, Bīskapa, Vilka un Jaunavas bākas ir tās, uz kurām visgrūtāk izkāpt, un, ja kāds vaicātu Džorija viedokli, viņš teiktu, ka Jaunava šajā ziņā pārspēj visas citas. Jūrnieku leģenda vēsta, ka tā uzcelta uz akmeni pārtapuša jūras briesmoņa ilkņiem. Dučiem vīru zaudējuši dzīvību, to būvējot, un zemūdens klintis nogalējušas daudzus nomaldījušos jūrasbraucējus. Viņa nemīl svešiniekus, viņa nemīl uzņemt ciemiņus.

Bet Džorijs joprojām cenšas saskatīt kādu no bākas uzraugiem. Viņš nelaidīs šo puiku ārā no laivas, ja neviens viņu nesagaidīs uz piestātnes platformas. Ūdenslīmenim krītoties un ceļoties, vienā mirklī tas ir desmit pēdas zemāk, bet jau nākamajā – desmit pēdas augstāk, un, ja puika kaut uz mirkli izlaidīs platformu no redzesloka, viņa virve trūks, un viņš būs iekšā ledainajā ūdenī. Bīstama padarīšana, bet tā mēdz notikt

visos torņos. Tam, kurš visu mūžu nodzīvojis uz sauszemes, šķiet, ka jūra ir gana pastāvīga un uzticama, taču Džorijs labi zina, ka jūrai nevar uzticēties – tā ir mainīga un neparedzama, un tā vienmēr gūs virsroku, ja cilvēks ļaus.

“Kur viņi ir?”

Cauri ūdens rēkoņai laivā sēdošo biedru balsis ir tikko saklausāmas.

Džorijs rāda, ka dosies apkārt bākai. Jaunais puisis jau kļuvis pavisam bāls. Arī inženieris izskatās tieši tāds pats. Džorijs saprot, ka vajadzētu viņus nomierināt, bet viņu pašu pamazām sāk pārņemt nemiers. Daudzo gadu laikā, kopš viņa vadītais kuģītis dodas uz Jaunavas klinti, vēl ne reizi nav nācies braukt apkārt tornim.

Aiz viņiem slejas masīvās bākas stāvā granīta siena. Džorijs staipa kaklu, lai saskatītu smagās bronzas sakausējuma durvis sešdesmit pēdas virs ūdenslīmeņa, taču tās atbraucēju priekšā tā arī paliek bezcerīgi slēgtas.

Komanda kliedz, cik vien spēka; viņi sauc bākas uzraugus un pūš spalgā svilpē. Virs viņiem tornis tiecas augstu jo augstu pretī debesu jumam, bet debesis savukārt šķiet vērojam sīko kuģīti, kas gluži apjucis mētājas augšup un lejup tumšajos viļņos. Un atkal klāt ir putns, tas pats, kurš izvadīja viņus ceļā. Tas riņķo un met lokus pār laivā sēdošo vīru galvām, skaļi izkliegdam savu vēstījumu, ko vīri nesaprot. Jaunais puisis pārlicecas pār bortu un atdod brokastis jūrai.

Viļņiem līdzīvi viņi šūpojas augšā un lejā; viņi gaida un gaida.

Džorijs raugās augšup uz torni, kas kroplīgi slejas pāri pats savai ēnai, un dzird tikai viļņu dziesmu un putu čaukstoņu viļņu virsotnēs; ūdens šļācas un skrāpējas pret klinti, un Džorijs spēj domāt vienīgi par to meiteni, par kuras pazušanu no rīta dzirdējis radio, par autobusu pieturu, tukšo autobusu pieturu, un brāzmaino, nerimstošo lietu.